

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти
кандидат педагогічних наук, доцент

_____ Алла РЕВТЬ
« _____ » _____ 20__ р.

Діяльність соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля дітей і молоді

Спеціальність 231 Соціальна робота
Бакалаврська робота
на здобуття кваліфікації – бакалавр з соціальної роботи за спеціалізацією
«Соціальна педагогіка»

Автор роботи : студент групи СР – 2226Б
Олег ПУЦЕЛИК _____

Науковий керівник : д. пед. н., професор
Тетяна ЛОГВИНЕНКО _____

Дрогобич, 2026

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ.....	6
Розділ 1. Теоретичні основи організації змістовного дозвілля дітей і молоді..	9
1.1. Сутність понять «дозвілля», «змістовне дозвілля», «дозвіллева діяльність» у психолого-педагогічній та соціально-педагогічній літературі.....	9
1.2. Особливості організації дозвілля дітей і молоді в сучасних соціокультурних умовах.....	11
1.3. Нормативно-правове забезпечення організації дозвіллевої діяльності дітей і молоді в Україні.....	15
Висновки до розділу 1.....	18
Розділ 2. Соціально-педагогічна діяльність щодо організації змістовного дозвілля дітей і молоді.....	20
2.1. Мета, завдання та функції соціального педагога у сфері дозвіллевої діяльності.....	20
2.2. Форми, методи та технології організації дозвілля дітей і молоді.....	23
2.3. Взаємодія соціального педагога із сім'єю, закладами освіти та громадськими організаціями у процесі організації дозвілля	27
Висновки до розділу 2.....	30
Розділ 3. Шляхи вдосконалення діяльності соціального педагога з організації дозвілля дітей і молоді.....	33
3.1. Стан організації дозвіллевої діяльності дітей і молоді у закладі освіти...	33
3.2. Програма організації змістовного дозвілля дітей і молоді.....	35
3.3. Методичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності соціального педагога у сфері дозвілля.....	38
Висновки до розділу 3.....	42
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	50

АНОТАЦІЯ

У бакалаврському дослідженні розглядаються теоретичні засади організації змістовного дозвілля дітей і молоді. Розкривається суть ключових понять дослідження «дозвілля», «змістовне дозвілля», «дозвіллева діяльність». Аналізуються особливості організації дозвілля дітей і молоді в сучасних соціокультурних умовах, що відповідає нормативно-правовим засадам організації дозвіллевої діяльності дітей і молоді в Україні.

Характеризується соціально-педагогічна діяльність із організації дозвілля дітей і молоді, її зміст, форми і методи. Визначаються роль, завдання та функції соціального педагога в організації дозвілля учнів. Наголошується на важливості налагодження взаємодії соціального педагога із сім'єю, закладами освіти та громадськими організаціями у процесі організації дозвілля. Аналізується стан організації дозвіллевої діяльності дітей і молоді у закладах освіти та пропонуються шляхи вдосконалення діяльності соціального педагога з організації дозвілля учнів. Представлено програму удосконалення роботи з організації дозвілля в закладі загальної середньої освіти.

Ключові слова: дозвілля, дозвіллева діяльність, змістовне дозвілля, діти, молодь, соціальний педагог, взаємодія, удосконалення.

ANNOTATION

The bachelor's research examines the theoretical principles of organizing meaningful leisure for children and youth. The essence of the key concepts of the study "leisure", "meaningful leisure", "leisure activity" is revealed. The features of organizing leisure activities of children and youth in modern socio-cultural conditions are analyzed, which corresponds to the regulatory and legal principles of organizing leisure activities of children and youth in Ukraine.

The socio-pedagogical activity of organizing leisure time for children and youth is characterized, its content, forms and methods are determined. The role, tasks and functions of the social educator in organizing students' leisure time are

determined. The importance of establishing interaction between the social educator and the family, educational institutions and public organizations in the process of organizing leisure time is emphasized. The state of the organization of leisure activities of children and youth in educational institutions is analyzed and ways of improving the activities of the social educator in organizing students' leisure are suggested. A program for improving the work on organizing leisure activities in a general secondary education institution is presented.

Keywords: leisure, leisure activities, meaningful leisure, children, youth, social educator, interaction, improvement.

ВСТУП

Сучасні соціально-економічні та культурні трансформації в українському суспільстві суттєво впливають на процес соціалізації дітей і молоді. В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій, зростання впливу соціальних мереж, зниження рівня живого спілкування та поширення різноманітних негативних явищ у молодіжному середовищі особливої актуальності набуває проблема організації змістовного дозвілля підростаючого покоління. Саме дозвілля є важливою сферою життєдіяльності особистості, яка сприяє її гармонійному розвитку, формуванню духовних цінностей, соціальної активності, творчих здібностей та навичок конструктивної взаємодії в суспільстві.

Організація змістовного дозвілля дітей і молоді є одним із пріоритетних напрямів діяльності соціального педагога. Соціальний педагог покликаний створювати умови для позитивного розвитку особистості, попередження девіантної поведінки, забезпечення соціальної підтримки та залучення дітей і молоді до суспільно корисної діяльності. Особливого значення ця діяльність набуває в умовах воєнного стану, коли зростає потреба у психологічній підтримці, соціальній адаптації та організації безпечного освітньо-виховного середовища для дітей та молоді.

Проблема організації дозвіллевой діяльності знайшла відображення у працях багатьох науковців. Теоретичні основи соціально-педагогічної діяльності розкрито у працях О. Безпалько, А. Капської, Р. Вайноли, І. Зверевої, Л. Коваль, С. Пальчевського та інших.

Питання організації дозвілля дітей і молоді досліджували Т. Григоренко, Н. Максимовська, В. Петрович, О. Ярошенко. Значну увагу вчені приділяють формам і методам дозвіллевой діяльності, її виховному потенціалу та ролі у процесі соціалізації особистості.

Водночас аналіз сучасної практики свідчить про недостатній рівень організації змістовного дозвілля дітей і молоді, обмеженість сучасних

соціально-педагогічних технологій, недостатню взаємодію закладів освіти, сім'ї та громадських організацій у цьому напрямі. Це зумовлює необхідність пошуку ефективних шляхів удосконалення діяльності соціального педагога у сфері організації дозвіллевої діяльності.

Отже, соціальна значущість проблеми, її недостатня практична розробленість та потреба у вдосконаленні форм і методів соціально-педагогічної роботи зумовили вибір теми бакалаврської роботи: **«Діяльність соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля дітей і молоді»**.

Об'єкт дослідження – процес організації змістовного дозвілля дітей і молоді, а його **предмет** – зміст, форми, методи та технології діяльності соціального педагога щодо організації змістовного дозвілля дітей і молоді.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та визначити ефективні напрями діяльності соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля дітей і молоді.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати наукові підходи до визначення сутності понять «дозвілля», «змістовне дозвілля», «дозвіллева діяльність».
2. Охарактеризувати особливості організації дозвілля дітей і молоді в сучасних умовах.
3. Визначити основні напрями, форми та методи діяльності соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля.
4. Дослідити стан організації дозвіллевої діяльності дітей і молоді у закладі освіти.
5. Розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності соціального педагога у сфері організації дозвілля дітей і молоді.

Методи дослідження: а) теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукової літератури та нормативно-правових джерел;

б) емпіричні: спостереження, анкетування, бесіда, аналіз результатів діяльності;

в) методи математичної статистики для обробки результатів дослідження.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання розроблених матеріалів у діяльності соціальних педагогів, педагогів-організаторів, класних керівників, працівників закладів освіти та молодіжних центрів з метою підвищення ефективності організації змістовного дозвілля дітей і молоді.

Матеріали бакалаврського дослідження проходили апробацію на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Соціальна робота, спеціальна та інклюзивна освіта: вітчизняний і зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців» (м. Дрогобич, травень 2026 р.) та опубліковані у науковому збірнику у вигляді тез та тему «Особливості соціально-педагогічної діяльності з організації дозвілля учнів» (С. 41 – 44).

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 51 сторінка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

1.1. Сутність понять «дозвілля», «змістове дозвілля», «дозвіллева діяльність» у психолого-педагогічній та соціально-педагогічній літературі

У сучасних умовах розвитку суспільства проблема організації змістовного дозвілля дітей і молоді набуває особливої актуальності, оскільки саме дозвіллева діяльність є важливим чинником соціалізації особистості, формування її духовних цінностей, розвитку творчих здібностей та забезпечення повноцінного особистісного розвитку. Значення дозвілля зростає в умовах інтенсивних соціальних змін, розвитку інформаційних технологій та трансформації системи міжособистісних відносин у молодіжному середовищі.

У науковій літературі поняття «дозвілля» трактується по-різному залежно від наукового підходу. У філософському аспекті дозвілля розглядається як частина вільного часу людини, яка використовується для духовного, культурного та фізичного розвитку особистості. Соціологічний підхід визначає дозвілля як сферу соціальної активності людини, спрямовану на задоволення її інтересів та потреб. У педагогічній та соціально-педагогічній науці дозвілля розглядається як важливий засіб виховання, соціалізації та розвитку особистості [1; 6].

На думку А. Капської, дозвілля є специфічною сферою життєдіяльності особистості, яка забезпечує умови для самореалізації, саморозвитку та творчого самовираження людини [16]. Дослідниця підкреслює, що правильно організоване дозвілля сприяє розвитку соціальної активності дітей і молоді, формуванню моральних цінностей та культури поведінки.

О. Безпалько визначає дозвілля як діяльність, що здійснюється людиною у вільний час відповідно до власних інтересів, потреб та нахилів і має добровільний характер [2]. Науковиця наголошує, що дозвіллева діяльність виконує не лише рекреаційну, а й виховну, комунікативну, культуротворчу та соціалізуючу функції.

У соціально-педагогічному аспекті особливе значення має поняття «змістовне дозвілля». Під змістовним дозвіллям розуміють організовану діяльність дітей і молоді у вільний час, яка сприяє їхньому інтелектуальному, духовному, моральному, фізичному та творчому розвитку. Таке дозвілля має позитивну соціальну спрямованість і забезпечує формування ціннісних орієнтацій особистості.

Науковці підкреслюють, що змістовне дозвілля повинно ґрунтуватися на принципах добровільності, гуманізації, доступності, індивідуального підходу та врахування вікових особливостей дітей і молоді [20]. Важливою ознакою змістовного дозвілля є активна участь особистості у різних видах діяльності: культурно-мистецькій, спортивній, пізнавальній, волонтерській, творчій тощо.

Поняття «дозвіллева діяльність» у сучасній педагогіці та соціальній педагогіці трактується як система форм, методів і засобів організації вільного часу особистості, спрямованих на її гармонійний розвиток. Дозвіллева діяльність має важливий виховний потенціал, оскільки сприяє розвитку комунікативних умінь, творчих здібностей, формуванню навичок колективної взаємодії та соціальної відповідальності [33].

Дослідники виділяють різні види дозвіллевої діяльності:

- культурно-мистецьку;
- спортивно-оздоровчу;
- пізнавальну;
- розважальну;
- громадсько-корисну;

- туристично-краєзнавчу;
- волонтерську діяльність.

Особливо важливим є організація дозвілля дітей та молоді в умовах закладу освіти, оскільки саме освітнє середовище забезпечує можливість систематичного виховного впливу на особистість. Соціальний педагог у цьому процесі виступає організатором, координатором та посередником між учнями, педагогами, батьками та громадськими організаціями.

Важливу роль у процесі організації дозвілля відіграє соціалізаційна функція. Через участь у гуртках, клубах, творчих об'єднаннях, спортивних секціях та соціальних проєктах діти й молодь засвоюють соціальні норми, правила поведінки, формують життєві компетентності та навички конструктивної взаємодії у суспільстві [21].

Сучасні наукові підходи наголошують на необхідності переходу від пасивних форм дозвілля до активних та творчих видів діяльності. Надмірне захоплення цифровими технологіями, соціальними мережами та комп'ютерними іграми нерідко призводить до зниження соціальної активності молоді, обмеження живого спілкування та формування залежної поведінки. У зв'язку з цим соціально-педагогічна діяльність має бути спрямована на залучення дітей і молоді до соціально корисної, творчої та культурної діяльності.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної та соціально-педагогічної літератури свідчить, що дозвілля є важливою складовою життєдіяльності особистості, а змістовне дозвілля виступає ефективним засобом виховання, соціалізації та гармонійного розвитку дітей і молоді. Організація дозвіллевої діяльності потребує цілеспрямованого соціально-педагогічного супроводу, використання сучасних форм і методів роботи та врахування потреб і інтересів молодого покоління.

1.2. Особливості організації дозвілля дітей і молоді в сучасних соціокультурних умовах

Організація дозвілля дітей і молоді в сучасних умовах є важливим напрямом соціально-педагогічної діяльності, оскільки саме у сфері вільного часу відбувається активний процес соціалізації особистості, формування її ціннісних орієнтацій, моральних якостей, інтересів та життєвих компетентностей. Сучасні соціокультурні трансформації, розвиток інформаційного суспільства, глобалізаційні процеси та зміни в системі соціальних відносин суттєво впливають на зміст, форми та способи організації дозвілля дітей і молоді.

Однією з характерних особливостей сучасного молодіжного середовища є значний вплив цифрових технологій та інтернет-комунікації на спосіб проведення вільного часу. Соціальні мережі, онлайн-ігри, відеоконтент та цифрові платформи стали невід'ємною частиною життя дітей та молоді. З одного боку, цифрові технології відкривають широкі можливості для саморозвитку, творчості, комунікації та доступу до інформації, а з іншого – можуть спричиняти інформаційну залежність, соціальну ізоляцію, зниження рівня фізичної активності та обмеження живого спілкування [5].

У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема організації саме змістовного дозвілля, яке повинно забезпечувати гармонійний розвиток особистості та сприяти формуванню позитивних соціальних установок. Соціальні педагоги, педагоги-організатори та інші фахівці мають створювати умови для активного залучення дітей і молоді до культурної, творчої, спортивної, волонтерської та громадської діяльності.

Сучасні соціокультурні умови характеризуються також зростанням соціальних ризиків у молодіжному середовищі. Серед них – поширення девіантної поведінки, булінгу, агресії, шкідливих звичок, залежностей, емоційної нестабільності та соціальної дезадаптації. В умовах недостатньої організації вільного часу молодь часто опиняється під негативним впливом

асоціального середовища. Саме тому змістовне дозвілля розглядається як важливий засіб профілактики негативних соціальних явищ та забезпечення позитивної соціалізації особистості [24].

Особливої актуальності проблема організації дозвілля набуває в умовах воєнного стану в Україні. Воєнні події негативно впливають на психоемоційний стан дітей та молоді, спричиняють підвищений рівень тривожності, психологічного напруження та соціальної невпевненості. У таких умовах організація дозвіллевої діяльності виконує не лише виховну, а й психотерапевтичну, адаптаційну та підтримувальну функції. Через участь у творчих заходах, спортивних секціях, тренінгах, волонтерських акціях та групових формах роботи діти та молодь отримують можливість емоційного розвантаження, розвитку комунікативних навичок та формування почуття соціальної підтримки.

Суттєвою особливістю сучасної організації дозвілля є орієнтація на компетентнісний та особистісно орієнтований підходи. Це означає, що дозвіллева діяльність повинна враховувати індивідуальні потреби, інтереси, здібності та вікові особливості дітей і молоді. У сучасних умовах недостатньо використовувати лише традиційні форми організації дозвілля. Важливо залучати молодь до інтерактивних, проектних, тренінгових, квестових, волонтерських та медіаосвітніх форм діяльності, які сприяють розвитку творчого мислення, ініціативності та соціальної активності [27].

Організація дозвілля дітей і молоді сьогодні здійснюється через діяльність різних соціальних інституцій: закладів освіти, позашкільних установ, молодіжних центрів, громадських організацій, спортивних клубів, культурно-мистецьких закладів, бібліотек, центрів соціальних служб тощо. Важливою умовою ефективної дозвіллевої діяльності є міжвідомча взаємодія та партнерство між різними суб'єктами соціально-педагогічної роботи.

Значна роль у процесі організації дозвілля належить закладу освіти, оскільки саме школа є одним із основних середовищ соціалізації дітей та

молоді. У межах освітнього простору створюються умови для реалізації різноманітних форм дозвілєвої діяльності: гурткової роботи, творчих конкурсів, тематичних заходів, спортивних змагань, волонтерських акцій, учнівського самоврядування, соціальних проєктів тощо. Соціальний педагог у закладі освіти координує цю діяльність, сприяє розвитку позитивного мікроклімату та залучає учнів до соціально значущої діяльності.

Однією з тенденцій сучасного дозвілля є активне залучення молоді до волонтерської та громадської діяльності. Волонтерство сприяє формуванню відповідальності, емпатії, громадянської свідомості, навичок соціальної взаємодії та активної життєвої позиції. Особливого поширення волонтерська діяльність набула серед молоді в умовах воєнного стану, коли значна кількість молодих людей долучається до благодійних, гуманітарних та соціальних ініціатив.

Важливим аспектом сучасної організації дозвілля є також розвиток інклюзивного середовища. Соціально-педагогічна діяльність має забезпечувати рівні можливості для участі у дозвілєвій діяльності дітей з особливими освітніми потребами, дітей із соціально вразливих категорій, внутрішньо переміщених осіб та інших груп, які потребують соціальної підтримки. Це сприяє формуванню толерантності, гуманістичних цінностей та соціальної інтеграції молоді.

Таким чином, організація дозвілля дітей і молоді в сучасних соціокультурних умовах є складним багатокomпонентним процесом, що потребує врахування сучасних викликів, потреб та інтересів молодого покоління.

Ефективна дозвілєва діяльність сприяє гармонійному розвитку особистості, профілактиці негативних соціальних явищ, формуванню соціальної активності та успішній соціалізації дітей і молоді. Важлива роль у цьому процесі належить соціальному педагогу, який організовує, координує та підтримує різноманітні форми змістовного дозвілля.

1.3. Нормативно-правове забезпечення організації дозвілльєвої діяльності дітей і молоді в Україні

Організація змістовного дозвілля дітей і молоді в Україні ґрунтується на системі нормативно-правових актів, які визначають основні напрями державної політики у сфері освіти, соціального захисту, молодіжної політики, охорони дитинства та соціально-педагогічної діяльності. Нормативно-правове забезпечення створює організаційні та правові умови для реалізації права дітей і молоді на всебічний розвиток, культурне дозвілля, участь у громадському житті та соціальний захист.

Основним нормативним документом, який визначає права дитини та гарантії її розвитку, є Конституція України. Відповідно до Конституції держава забезпечує розвиток освіти, культури, фізичної культури і спорту, а також створює умови для всебічного розвитку особистості. Право дітей і молоді на відпочинок, дозвілля та культурний розвиток є важливою складовою соціальної політики держави.

Важливе значення у сфері організації дозвілльєвої діяльності має Закон України «Про освіту», який визначає основні принципи державної політики у сфері освіти, спрямованої на формування гармонійно розвиненої особистості. Закон передбачає створення безпечного освітнього середовища, розвиток творчих здібностей учнів, підтримку позашкільної діяльності та забезпечення умов для самореалізації дітей і молоді. У документі підкреслюється важливість виховного процесу як невід’ємної складової освіти [12].

Суттєву роль у нормативно-правовому забезпеченні організації дозвілля дітей і молоді відіграє Закон України «Про охорону дитинства». У законі визначено право дитини на відпочинок і дозвілля, участь у культурному та творчому житті, доступ до позашкільної освіти та культурно-мистецьких заходів. Закон наголошує на необхідності створення умов для духовного, морального, фізичного та інтелектуального розвитку дітей [15].

Організацію соціально-педагогічної діяльності у сфері роботи з дітьми та молоддю регламентує Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю». У документі визначено основні напрями соціальної роботи, серед яких важливе місце займає організація змістовного дозвілля, профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі, підтримка творчої та соціальної активності молоді. Закон також передбачає взаємодію закладів освіти, соціальних служб, громадських організацій та інших установ у процесі соціального виховання дітей та молоді [13].

Важливим нормативним документом є Закон України «Про соціальні послуги», який визначає організаційні та правові засади надання соціальних послуг різним категоріям населення. Соціально-педагогічні послуги, спрямовані на соціалізацію дітей та молоді, профілактику девіантної поведінки та організацію дозвілля, є важливою складовою системи соціального захисту населення [14].

Особливе значення для організації дозвіллевої діяльності має Закон України «Про позашкільну освіту». У ньому визначено основні завдання позашкільної освіти, серед яких – розвиток здібностей, талантів та інтересів дітей і молоді, формування творчої особистості, організація змістовного дозвілля та забезпечення самореалізації учнівської молоді. Позашкільна освіта реалізується через діяльність гуртків, секцій, клубів, центрів творчості, спортивних шкіл та інших закладів.

Одним із пріоритетних напрямів сучасної державної політики є створення безпечного та здорового освітнього середовища. Це відображено у Національній стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі, затвердженій Указом Президента України. Документ визначає необхідність створення умов для психологічного комфорту дітей, розвитку їхньої соціальної активності, підтримки здорового способу життя та організації безпечного дозвілля [23].

Нормативно-правове забезпечення організації дозвілля дітей і молоді також включає державні програми та концепції у сфері молодіжної політики, національно-патріотичного виховання, розвитку фізичної культури та спорту, профілактики правопорушень і соціальних ризиків у молодіжному середовищі. Важливе місце серед них займають програми підтримки молодіжних ініціатив, розвитку волонтерства, творчої діяльності та громадянської активності молоді.

У сучасних умовах значна увага приділяється питанням інклюзивності та забезпечення рівного доступу дітей і молоді до участі у дозвіллевій діяльності. Нормативні документи передбачають створення умов для соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, внутрішньо переміщених осіб, дітей із соціально вразливих категорій та інших груп, які потребують соціальної підтримки.

Організація дозвіллевої діяльності у закладах освіти регламентується також локальними нормативними документами: статутами закладів освіти, планами виховної роботи, програмами діяльності гуртків та секцій, положеннями про учнівське самоврядування та іншими документами, які визначають особливості організації виховної та соціально-педагогічної роботи.

Важливу роль у реалізації нормативно-правових положень відіграє соціальний педагог, який забезпечує організацію виховної роботи, координацію дозвіллевої діяльності, взаємодію з батьками, громадськими організаціями та соціальними службами. Соціальний педагог також здійснює профілактичну, консультативну та просвітницьку діяльність, спрямовану на формування позитивного соціального досвіду дітей і молоді.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення організації дозвіллевої діяльності дітей і молоді в Україні є важливою основою соціально-педагогічної роботи. Воно визначає права дітей та молоді на всебічний розвиток, створює умови для організації змістовного дозвілля та забезпечує

реалізацію державної політики у сфері освіти, соціального захисту та молодіжної роботи. Ефективність організації дозвіллевої діяльності значною мірою залежить від практичної реалізації нормативних положень та професійної діяльності соціального педагога.

Висновки до розділу 1

У першому розділі бакалаврської роботи було здійснено теоретичний аналіз проблеми організації змістовного дозвілля дітей і молоді та визначено основні засади соціально-педагогічної діяльності у цій сфері.

У процесі дослідження встановлено, що дозвілля є важливою складовою життєдіяльності особистості, яка забезпечує умови для її гармонійного розвитку, соціалізації, самореалізації та формування ціннісних орієнтацій.

У психолого-педагогічній та соціально-педагогічній літературі поняття «дозвілля» розглядається як діяльність людини у вільний час, спрямована на задоволення духовних, культурних, фізичних та соціальних потреб. Змістове дозвілля визначено як організовану діяльність дітей і молоді, що сприяє розвитку їхніх творчих здібностей, соціальної активності, моральних якостей та позитивних форм поведінки.

З'ясовано, що дозвіллева діяльність виконує важливі соціально-педагогічні функції: виховну, соціалізуючу, комунікативну, рекреаційну, культуротворчу та профілактичну. Особливе значення має організація активних та творчих форм дозвілля, які забезпечують позитивний вплив на особистісний розвиток дітей і молоді та сприяють профілактиці негативних соціальних явищ.

У ході аналізу сучасних соціокультурних умов визначено, що організація дозвілля дітей і молоді зазнає суттєвого впливу цифровізації суспільства, розвитку інформаційних технологій, соціальних мереж та глобалізаційних процесів.

Встановлено, що сучасне молодіжне середовище характеризується як новими можливостями для саморозвитку, так і певними ризиками, серед яких соціальна ізоляція, зниження фізичної активності, залежність від цифрового середовища та поширення девіантної поведінки. У зв'язку з цим підвищується роль соціального педагога в організації змістовного дозвілля, спрямованого на формування позитивного соціального досвіду дітей і молоді.

Доведено, що важливим напрямом сучасної соціально-педагогічної діяльності є залучення дітей і молоді до творчої, спортивної, волонтерської, культурної та громадської діяльності. Особливого значення набуває організація дозвілля в умовах воєнного стану, коли дозвіллева діяльність виконує не лише виховну, а й адаптаційну, підтримувальну та психоемоційну функції.

У результаті аналізу нормативно-правового забезпечення встановлено, що організація дозвіллевої діяльності дітей і молоді в Україні регламентується Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», «Про позашкільну освіту» та іншими нормативними документами. Законодавча база визначає право дітей і молоді на всебічний розвиток, безпечне освітнє середовище, участь у культурному житті та змістовному дозвіллі.

Отже, теоретичний аналіз проблеми дозволяє зробити висновок, що організація змістовного дозвілля дітей і молоді є важливим напрямом соціально-педагогічної діяльності, який потребує комплексного підходу, використання сучасних форм і методів роботи, міжвідомчої взаємодії та професійного соціально-педагогічного супроводу. Важлива роль у цьому процесі належить соціальному педагогу як організатору, координатору та посереднику у створенні умов для гармонійного розвитку особистості дітей і молоді.

РОЗДІЛ 2

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

2.1. Мета, завдання та функції соціального педагога у сфері дозвіллевої діяльності

Сучасні умови розвитку українського суспільства зумовлюють необхідність посилення уваги до організації змістовного дозвілля дітей і молоді як важливого чинника їхньої соціалізації, виховання та гармонійного розвитку. Значна роль у цьому процесі належить соціальному педагогу, професійна діяльність якого спрямована на створення сприятливих умов для розвитку особистості, організацію соціально корисної діяльності, профілактику негативних явищ та забезпечення соціальної підтримки дітей і молоді [3; 16].

Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля має комплексний характер і поєднує виховні, організаційні, профілактичні, комунікативні та соціалізаційні аспекти. Соціальний педагог виступає посередником між особистістю, сім'єю, закладом освіти, громадськими організаціями та соціальним середовищем, сприяючи залученню дітей і молоді до активної, творчої та суспільно корисної діяльності [6; 20].

Основною метою діяльності соціального педагога у сфері організації дозвілля є створення умов для повноцінного розвитку дітей і молоді через організацію змістовної, соціально значущої та творчої дозвіллевої діяльності. Реалізація цієї мети спрямована на формування позитивних моральних якостей, розвиток комунікативних навичок, творчих здібностей, соціальної активності та громадянської відповідальності молодого покоління [25].

Організація дозвіллевої діяльності є важливим засобом профілактики негативних соціальних явищ у молодіжному середовищі. Участь дітей і молоді у гуртках, творчих об'єднаннях, спортивних секціях, волонтерських проєктах

та культурно-масових заходах сприяє формуванню позитивних моделей поведінки, розвитку відповідальності та навичок конструктивної взаємодії у суспільстві [21; 26].

Для досягнення поставленої мети соціальний педагог виконує низку важливих завдань. До основних завдань діяльності соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля належать:

- вивчення інтересів, потреб та нахилів дітей і молоді;
- організація різноманітних форм дозвіллевої діяльності;
- залучення дітей та молоді до творчої, спортивної, культурної та громадської діяльності;
- профілактика девіантної поведінки, шкідливих звичок та соціальних ризиків;
- сприяння соціальній адаптації та самореалізації особистості;
- формування здорового способу життя;
- організація взаємодії між закладом освіти, сім'єю та соціальним оточенням;
- підтримка дітей із соціально вразливих категорій;
- створення позитивного психологічного мікроклімату в учнівському середовищі [7; 31].

Важливим напрямом діяльності соціального педагога є діагностична робота, яка передбачає вивчення індивідуальних особливостей дітей та молоді, їхніх інтересів, рівня соціальної активності та особливостей проведення вільного часу. Це дозволяє визначити потреби молоді та обрати найбільш ефективні форми організації дозвілля [17].

У професійній діяльності соціальний педагог реалізує низку функцій, які забезпечують ефективність організації дозвіллевої діяльності. Однією з провідних є соціалізуюча функція, яка полягає у формуванні соціального досвіду особистості, розвитку навичок спілкування, відповідальності та громадянської активності. Через участь у різних видах дозвіллевої діяльності

діти та молодь засвоюють соціальні норми, правила поведінки та культурні цінності суспільства [18].

Не менш важливою є виховна функція, спрямована на формування моральних якостей, духовних цінностей, культури поведінки та позитивних життєвих орієнтирів. Організуючи змістовне дозвілля, соціальний педагог сприяє розвитку творчого потенціалу особистості, вихованню гуманістичних цінностей та формуванню активної життєвої позиції [4; 11].

Профілактична функція передбачає попередження негативних явищ у молодіжному середовищі: правопорушень, агресивної поведінки, булінгу, шкідливих звичок, інтернет-залежності та соціальної дезадаптації. Особливого значення ця функція набуває в умовах соціальної нестабільності та інформаційного впливу на молодь [24].

Організаторська функція полягає у плануванні, координації та проведенні різноманітних дозвіллевих заходів. Соціальний педагог організовує культурно-масові заходи, конкурси, акції, тренінги, спортивні свята, квести, тематичні зустрічі, волонтерські проекти та інші форми роботи, спрямовані на активізацію дітей і молоді [33].

Комунікативна функція забезпечує налагодження взаємодії між усіма учасниками соціально-педагогічного процесу: учнями, педагогами, батьками, представниками громадських організацій та соціальних служб. Соціальний педагог сприяє розвитку партнерських відносин та створенню позитивного соціального середовища [22].

Важливе місце займає консультативна функція, яка передбачає надання допомоги дітям, молоді та батькам з питань організації вільного часу, міжособистісних відносин, розвитку здібностей та вирішення соціальних проблем. Соціальний педагог також здійснює інформаційно-просвітницьку діяльність щодо формування здорового способу життя та культури дозвілля [35].

У сучасних умовах особливої актуальності набуває діяльність соціального педагога щодо організації дозвілля дітей і молоді в умовах воєнного стану. Соціальний педагог забезпечує психоемоційну підтримку дітей, сприяє їхній соціальній адаптації, організовує заходи для подолання стресу та формування відчуття безпеки через творчу, спортивну та групову діяльність [23].

Важливим аспектом діяльності соціального педагога є забезпечення інклюзивного підходу в організації дозвілля. Соціальний педагог має створювати умови для участі у дозвіллевій діяльності дітей з особливими освітніми потребами, дітей із соціально незахищених сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших категорій, які потребують соціальної підтримки [14].

Таким чином, діяльність соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля дітей і молоді є багатогранною та соціально значущою. Вона спрямована на забезпечення гармонійного розвитку особистості, формування позитивного соціального досвіду, профілактику негативних явищ та створення умов для активної участі дітей і молоді у суспільному житті. Ефективність цієї діяльності залежить від професійної компетентності соціального педагога, використання сучасних форм і методів роботи, а також взаємодії всіх суб'єктів соціально-педагогічного процесу [16; 31].

2.2. Форми, методи та технології організації змістовного дозвілля дітей і молоді

Організація змістовного дозвілля дітей і молоді є важливим напрямом соціально-педагогічної діяльності, що забезпечує умови для гармонійного розвитку особистості, формування соціальної активності, творчих здібностей та позитивних моральних якостей. Ефективність дозвіллевої діяльності значною мірою залежить від правильного добору форм, методів і технологій

роботи, які відповідають віковим особливостям, потребам та інтересам дітей і молоді [3; 16]. У сучасній соціально-педагогічній практиці форми організації дозвілля розглядаються як способи організації спільної діяльності дітей і молоді, спрямовані на їхній розвиток, соціалізацію та активне проведення вільного часу. Форми дозвіллевої діяльності мають бути різноманітними, доступними, емоційно насиченими та соціально значущими [10].

Серед найбільш поширених форм організації змістовного дозвілля дітей і молоді важливе місце займає гурткова робота. Гуртки сприяють розвитку творчих здібностей, формуванню інтересів та самореалізації особистості. У закладах освіти можуть функціонувати художні, театральні, музичні, спортивні, технічні, туристичні, екологічні та інші гуртки, які забезпечують різноманітність дозвіллевої діяльності [11].

Однією з ефективних форм роботи є клубна діяльність. Молодіжні клуби та об'єднання створюють умови для неформального спілкування, розвитку комунікативних навичок, формування лідерських якостей та громадянської активності молоді. Клубна діяльність часто реалізується через дискусійні зустрічі, тематичні вечори, творчі майстерні, дебати та соціальні проєкти [17].

Важливу роль у системі дозвіллевої діяльності відіграють культурно-масові заходи: свята, фестивалі, конкурси, концерти, виставки, квести, флешмоби, тематичні акції та творчі марафони. Такі заходи сприяють емоційному розвитку дітей і молоді, формуванню колективізму, соціальної взаємодії та позитивного мікроклімату в учнівському середовищі [26].

У сучасних умовах значного поширення набули інтерактивні форми дозвіллевої діяльності. До них належать тренінги, рольові ігри, квести, інтерактивні заняття, майстер-класи, арттерапевтичні вправи, соціальні проєкти та медіаосвітні заходи. Інтерактивні форми сприяють активній участі дітей і молоді у процесі діяльності, розвитку критичного мислення, творчості та комунікативних умінь [27]. Одним із важливих напрямів організації змістовного дозвілля є спортивно-оздоровча діяльність. Спортивні секції,

туристичні походи, спортивні змагання, дні здоров'я, рухливі ігри та фізкультурно-оздоровчі заходи сприяють зміцненню здоров'я, формуванню здорового способу життя, розвитку фізичних якостей та профілактиці шкідливих звичок [28].

У сучасній соціально-педагогічній практиці значна увага приділяється волонтерській діяльності як формі змістовного дозвілля молоді. Участь у волонтерських проєктах сприяє формуванню гуманістичних цінностей, відповідальності, емпатії, соціальної активності та громадянської свідомості. Волонтерська діяльність може включати благодійні акції, допомогу людям похилого віку, підтримку внутрішньо переміщених осіб, екологічні ініціативи та участь у соціальних проєктах [7].

Ефективність організації дозвілля значною мірою залежить від використання відповідних методів соціально-педагогічної роботи. Метод у соціально-педагогічній діяльності розглядається як спосіб впливу на особистість з метою її розвитку, виховання та соціалізації [31].

Серед основних методів організації змістовного дозвілля дітей і молоді виокремлюють:

- методи переконання (бесіда, дискусія, роз'яснення, приклад);
- методи стимулювання активності (заохочення, підтримка, створення ситуації успіху);
- методи колективної творчої діяльності;
- ігрові методи;
- тренінгові методи;
- проєктні методи;
- арттерапевтичні методи;
- методи соціального навчання [33].

Одним із найбільш ефективних методів є метод колективної творчої діяльності, який передбачає активну участь дітей та молоді у спільному

плануванні, організації та проведенні заходів. Такий підхід сприяє розвитку ініціативності, відповідальності, навичок співпраці та лідерських якостей [29].

Важливе місце у роботі соціального педагога займають ігрові методи, оскільки гра є природною формою діяльності дітей та молоді. Використання рольових, ділових, інтелектуальних, спортивних та психологічних ігор сприяє розвитку творчості, комунікативних навичок, емоційної сфери та соціального досвіду [4].

У сучасних умовах активно застосовуються тренінгові технології, спрямовані на розвиток комунікативних умінь, формування навичок конструктивної поведінки, профілактику конфліктів та розвиток емоційного інтелекту. Тренінги забезпечують активне включення учасників у процес взаємодії та сприяють формуванню позитивного психологічного клімату [35].

Особливого значення набувають проєктні технології, які дозволяють молоді брати участь у вирішенні актуальних соціальних проблем. Соціальні проєкти формують відповідальність, самостійність, уміння працювати в команді та реалізовувати власні ініціативи [21].

У діяльності соціального педагога широко використовуються арттерапевтичні технології: музикотерапія, ізотерапія, театральна терапія, казкотерапія, фототерапія та інші творчі методики. Арттерапія сприяє емоційному розвантаженню, подоланню тривожності, розвитку творчого потенціалу та психологічній підтримці дітей і молоді [19].

Сучасна організація дозвілля потребує використання інноваційних соціально-педагогічних технологій. До таких технологій належать: технології соціального проєктування; інформаційно-комунікаційні технології; інтерактивні технології; медіаосвітні технології [29].

Особливої актуальності набуває використання цифрових платформ та онлайн-форм роботи, які дозволяють організовувати дистанційні конкурси, вебінари, онлайн-квести, творчі марафони та віртуальні клуби за інтересами.

Разом із тим соціальний педагог повинен контролювати баланс між онлайн- та офлайн-активністю молоді для попередження цифрової залежності [5].

У процесі організації змістовного дозвілля важливо враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей і молоді. Для молодших школярів доцільно використовувати ігрові та творчі форми роботи, для підлітків – інтерактивні, спортивні та тренінгові форми, а для старшої молоді – волонтерську, проектну та громадську діяльність [10].

Таким чином, форми, методи та технології організації змістовного дозвілля дітей і молоді є важливими складовими соціально-педагогічної діяльності. Їх ефективне використання сприяє розвитку особистості, формуванню соціальної активності, творчих здібностей, навичок комунікації та позитивного соціального досвіду. Сучасний соціальний педагог повинен володіти різноманітними методами і технологіями роботи та вміти адаптувати їх до потреб і інтересів дітей та молоді [16; 31].

2.3. Взаємодія соціального педагога із сім'єю, закладами освіти та громадськими організаціями у процесі організації дозвілля молоді

Ефективна організація змістовного дозвілля дітей і молоді потребує комплексної взаємодії різних соціальних інституцій, які здійснюють вплив на процес соціалізації особистості. Важливу роль у цьому процесі відіграє соціальний педагог, який координує співпрацю між сім'єю, закладом освіти, громадськими організаціями, соціальними службами та іншими суб'єктами соціально-педагогічної діяльності. Така взаємодія забезпечує створення сприятливого середовища для розвитку дітей і молоді, формування їхньої соціальної активності, моральних цінностей та культури дозвілля [3; 16].

Сім'я є первинним соціальним інститутом, який здійснює найбільший вплив на формування особистості дитини, її інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій та моделей поведінки. Саме в сім'ї закладаються основи культури

дозвілля, ставлення до навчання, праці, творчості та соціальної активності. Батьки є першими організаторами вільного часу дитини та прикладом проведення дозвілля [4].

Водночас сучасні соціально-економічні умови, зайнятість батьків, недостатній рівень педагогічної культури та вплив цифрового середовища нерідко ускладнюють процес організації сімейного дозвілля. У зв'язку з цим важливого значення набуває діяльність соціального педагога щодо педагогічної підтримки сім'ї та підвищення батьківської компетентності у питаннях організації вільного часу дітей та молоді [20].

Соціальний педагог здійснює різноманітні форми роботи з батьками: індивідуальні консультації, бесіди, батьківські збори, тренінги, спільні культурно-масові заходи; сімейні свята та творчі проекти. Такі форми роботи сприяють формуванню партнерських відносин між сім'єю та закладом освіти, підвищують відповідальність батьків за організацію дозвілля дітей та забезпечують єдність виховного впливу [11].

Важливим суб'єктом організації дозвіллевої діяльності є заклад освіти. Саме школа створює умови для залучення дітей і молоді до різних видів творчої, спортивної, культурної та громадської діяльності. Освітнє середовище забезпечує систематичний виховний вплив на особистість та сприяє формуванню соціальних компетентностей учнів [12].

У закладі освіти соціальний педагог взаємодіє з адміністрацією, класними керівниками, педагогами-організаторами, практичними психологами, керівниками гуртків та учнівським самоврядуванням. Спільна діяльність спрямована на організацію змістовного дозвілля, профілактику негативних явищ, розвиток творчих здібностей та підтримку соціальної активності учнівської молоді [31].

Особливе значення у процесі організації дозвілля має діяльність учнівського самоврядування. Залучення дітей та молоді до планування та проведення дозвіллевих заходів сприяє розвитку ініціативності,

відповідальності, лідерських якостей та навичок колективної взаємодії. Соціальний педагог координує діяльність учнівського активу, допомагає організовувати соціальні проекти, благодійні акції, тематичні заходи та волонтерську діяльність [21].

Важливу роль у сучасних умовах відіграє співпраця соціального педагога з громадськими організаціями, молодіжними центрами, благодійними фондами, культурними установами та спортивними організаціями. Така взаємодія дозволяє розширити можливості організації дозвілля дітей і молоді, залучити додаткові ресурси та створити умови для реалізації різноманітних соціально-педагогічних програм [7].

Громадські організації активно сприяють розвитку волонтерського руху, неформальної освіти, патріотичного виховання, екологічних ініціатив та творчих проектів. Участь молоді у діяльності громадських організацій сприяє формуванню громадянської свідомості, соціальної відповідальності та активної життєвої позиції [26].

Соціальний педагог також взаємодіє із центрами соціальних служб, службами у справах дітей, ювенальною превенцією, медичними установами та психологічними службами. Така міжвідомча співпраця є особливо важливою у роботі з дітьми та молоддю, які перебувають у складних життєвих обставинах або належать до соціально вразливих категорій населення [14].

У сучасних умовах важливого значення набуває партнерство з молодіжними центрами та закладами позашкільної освіти. Молодіжні центри створюють можливості для неформального спілкування, розвитку творчого потенціалу, реалізації молодіжних ініціатив та організації культурно-дозвіллевих заходів. Позашкільна освіта забезпечує розвиток здібностей, талантів та інтересів дітей і молоді через діяльність гуртків, секцій, клубів та творчих об'єднань [10].

Особливо актуальною у сучасних умовах є взаємодія соціального педагога з волонтерськими організаціями та благодійними фондами в умовах

воєнного стану. Спільна діяльність спрямована на психоемоційну підтримку дітей, організацію безпечного дозвілля, проведення творчих та реабілітаційних заходів, підтримку внутрішньо переміщених осіб та соціально незахищених категорій молоді [23].

Важливим напрямом роботи соціального педагога є організація спільних соціально-педагогічних заходів, які об'єднують сім'ю, школу та громадськість. До таких заходів належать: благодійні акції; спортивні свята; фестивалі творчості; тренінги та квести; тематичні тижні; екологічні акції; волонтерські проекти; родинні свята та конкурси. Такі форми роботи сприяють зміцненню соціальних зв'язків, формуванню позитивного мікроклімату та активному залученню молоді до суспільного життя [27].

Ефективність взаємодії соціального педагога із сім'єю, закладами освіти та громадськими організаціями залежить від дотримання принципів партнерства, добровільності, гуманізації, взаємоповаги та спільної відповідальності за виховання дітей і молоді. Соціальний педагог повинен володіти комунікативними, організаторськими та координаційними вміннями, здатністю до міжвідомчої взаємодії та соціального проектування [33].

Таким чином, взаємодія соціального педагога із сім'єю, закладами освіти та громадськими організаціями є важливою умовою ефективної організації змістовного дозвілля дітей і молоді. Комплексна співпраця різних соціальних інституцій сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню соціальної активності, профілактиці негативних явищ та створенню сприятливого соціально-виховного середовища для дітей і молоді [16; 31].

Висновки до розділу 2

У другому розділі бакалаврської роботи було досліджено особливості соціально-педагогічної діяльності щодо організації змістовного дозвілля дітей і молоді, визначено мету, завдання, функції соціального педагога, а також

проаналізовано форми, методи, технології та особливості взаємодії з основними соціальними інституціями у процесі організації дозвіллевої діяльності.

У ході дослідження встановлено, що соціальний педагог відіграє провідну роль у процесі організації змістовного дозвілля дітей і молоді. Його діяльність має комплексний характер та спрямована на створення умов для гармонійного розвитку особистості, формування соціальної активності, моральних цінностей, творчих здібностей і позитивного соціального досвіду. Визначено, що основною метою діяльності соціального педагога у сфері дозвілля є забезпечення соціалізації дітей і молоді через залучення їх до різних видів культурної, творчої, спортивної, громадської та волонтерської діяльності.

З'ясовано, що важливими завданнями соціального педагога є вивчення інтересів і потреб молоді, організація різноманітних форм дозвіллевої діяльності, профілактика негативних явищ, формування здорового способу життя, підтримка дітей із соціально вразливих категорій та створення сприятливого психологічного мікроклімату. У процесі професійної діяльності соціальний педагог реалізує соціалізуючу, виховну, профілактичну, організаторську, комунікативну та консультативну функції.

У результаті аналізу форм організації змістовного дозвілля встановлено, що найбільш ефективними є гурткова та клубна діяльність, культурно-масові заходи, спортивно-оздоровча робота, волонтерські проекти, інтерактивні форми роботи та соціальні ініціативи. Визначено, що сучасні форми дозвіллевої діяльності повинні бути орієнтовані на активну участь дітей і молоді, розвиток їхньої творчості, комунікативних умінь та соціальної відповідальності.

З'ясовано, що ефективність організації дозвілля значною мірою залежить від використання сучасних методів і технологій соціально-педагогічної роботи. Найбільш результативними є методи колективної творчої

діяльності, ігрові та тренінгові методи, проєктні технології, арттерапевтичні та інтерактивні технології. Особливого значення набуває використання інформаційно-комунікаційних та медіаосвітніх технологій, які дозволяють урізноманітнити дозвілєву діяльність та адаптувати її до потреб молоді.

У процесі дослідження встановлено, що важливою умовою ефективної організації змістовного дозвілля є взаємодія соціального педагога із сім'єю, закладом освіти, громадськими організаціями, молодіжними центрами та соціальними службами. Визначено, що саме партнерська співпраця різних соціальних інституцій забезпечує створення сприятливого соціально-виховного середовища, розширення можливостей для розвитку дітей і молоді та профілактику негативних соціальних явищ.

Доведено, що сім'я є важливим чинником формування культури дозвілля дитини, а заклад освіти виступає основним середовищем організації виховної та дозвілєвої діяльності. Громадські організації та молодіжні центри забезпечують умови для реалізації соціальних ініціатив, розвитку волонтерства та громадянської активності молоді.

Результати дослідження підтверджують, що організація змістовного дозвілля дітей і молоді є важливим напрямом соціально-педагогічної діяльності, який потребує комплексного підходу, використання сучасних форм і технологій роботи, міжвідомчої взаємодії та професійної компетентності соціального педагога. Ефективно організоване дозвілля сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню позитивних соціальних цінностей та успішній соціалізації дітей і молоді.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

3.1. Дослідження стану організації дозвіллевої діяльності дітей і молоді у закладі освіти

З метою визначення особливостей організації змістовного дозвілля дітей і молоді та виявлення ефективності діяльності соціального педагога було проведено дослідження в ЗЗСО № 4 м. Самбір. Дослідження мало на меті проаналізувати рівень залучення учнів до дозвіллевої діяльності, виявити їхні інтереси, потреби, проблеми організації вільного часу та визначити основні напрями вдосконалення соціально-педагогічної роботи у цій сфері.

У дослідженні брали участь учні середнього та старшого шкільного віку, класні керівники, батьки та соціальний педагог закладу освіти. Для проведення дослідження використовувалися такі методи: анкетування учнів; бесіди з педагогами та батьками; спостереження; аналіз документації закладу освіти; аналіз участі учнів у гуртковій та позакласній роботі.

Під час анкетування учням було запропоновано визначити, як саме вони проводять свій вільний час, які форми дозвілля є для них найбільш цікавими та чи беруть вони участь у позашкільній діяльності.

Результати анкетування показали, що значна частина учнів переважно проводить вільний час у мережі Інтернет та соціальних мережах. Близько 40% опитаних зазначили, що більшу частину дозвілля присвячують перегляду відеоконтенту, онлайн-спілкуванню або комп'ютерним іграм. Це свідчить про значний вплив цифрового середовища на сучасну молодь та необхідність активізації роботи щодо організації альтернативних форм змістовного дозвілля.

Водночас встановлено, що близько 35 % учнів систематично відвідують спортивні секції, творчі гуртки або беруть участь у шкільних заходах.

Найбільший інтерес учні виявляють до спортивно-оздоровчих заходів, музичних та танцювальних гуртків, квестів, тренінгів і творчих конкурсів.

У процесі дослідження було виявлено, що частина учнів недостатньо залучена до організованої дозвіллевої діяльності через:

- відсутність мотивації;
- недостатню кількість сучасних форм дозвілля;
- обмеженість матеріально-технічної бази;
- недостатню підтримку з боку батьків;
- перевантаження навчальною діяльністю.

Аналіз діяльності закладу освіти показав, що у школі проводяться різноманітні виховні та дозвіллеві заходи: тематичні тижні, спортивні свята, творчі конкурси, благодійні акції, виховні години, тренінги та волонтерські проекти. Соціальний педагог активно співпрацює з класними керівниками, учнівським самоврядуванням та батьками у процесі організації дозвілля учнів.

Разом із тим дослідження дозволило виявити певні недоліки в організації дозвіллевої діяльності:

- недостатнє використання інтерактивних та інноваційних форм роботи;
- обмежене залучення учнів до планування заходів;
- недостатній рівень індивідуального підходу;
- слабка співпраця з громадськими організаціями та молодіжними центрами;
- недостатня кількість заходів, спрямованих на розвиток життєвих компетентностей молоді.

У ході бесід з учнями було встановлено, що вони найбільше зацікавлені у проведенні інтерактивних заходів, квестів, тренінгів, спортивних турнірів, творчих майстер-класів та волонтерських акцій. Учні також висловили бажання брати активнішу участь у плануванні та організації шкільного дозвілля.

Результати дослідження засвідчили, що ефективність організації змістовного дозвілля значною мірою залежить від професійної діяльності соціального педагога, його здатності враховувати інтереси молоді, використовувати сучасні соціально-педагогічні технології та організовувати партнерську взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу.

Особливо актуальним у сучасних умовах є організація дозвілля дітей та молоді в умовах воєнного стану. У процесі дослідження встановлено, що значна частина учнів потребує психологічної підтримки, емоційного розвантаження та створення безпечного соціального середовища. У зв'язку з цим соціальний педагог організовує тренінги емоційної підтримки, творчі заходи, арттерапевтичні заняття та групові форми роботи, спрямовані на зниження рівня тривожності та формування позитивного психологічного клімату.

Таким чином, було встановлено, що організація змістовного дозвілля дітей і молоді у закладі освіти потребує подальшого вдосконалення. Важливими напрямками покращення соціально-педагогічної діяльності є впровадження сучасних інтерактивних форм роботи, активне залучення учнів до організації дозвілля, розвиток партнерської взаємодії з батьками та громадськими організаціями, а також використання інноваційних соціально-педагогічних технологій.

3.2. Розробка програми організації дозвілля дітей і молоді

Результати проведеного дослідження засвідчили необхідність удосконалення соціально-педагогічної діяльності щодо організації змістовного дозвілля дітей і молоді. З метою підвищення рівня соціальної активності учнів, розвитку їхніх творчих здібностей, комунікативних навичок та формування позитивного соціального досвіду було розроблено програму організації змістовного дозвілля дітей і молоді у закладі освіти.

Програма спрямована на створення умов для гармонійного розвитку особистості, активного залучення дітей та молоді до різних видів соціально корисної діяльності, формування культури дозвілля та профілактику негативних соціальних явищ у молодіжному середовищі.

Мета програми: організація змістовного дозвілля дітей і молоді шляхом впровадження сучасних форм і методів соціально-педагогічної діяльності, спрямованих на розвиток творчих здібностей, соціальної активності, громадянської свідомості та здорового способу життя учнів.

Завдання програми :

- створити сприятливі умови для творчого та особистісного розвитку дітей і молоді;
- активізувати участь учнів у громадській, волонтерській та культурно-дозвіллевій діяльності;
- сприяти розвитку комунікативних навичок та навичок співпраці;
- формувати здоровий спосіб життя та позитивні моральні цінності;
- забезпечити профілактику девіантної поведінки та негативних соціальних явищ;
- залучити батьків і громадські організації до організації дозвілля молоді;
- створити умови для емоційної підтримки та соціальної адаптації учнів.

Основні напрями програми: творчо-розвивальний, спортивно-оздоровчий, волонтерський, інтелектуально-пізнавальний, психологічно-підтримувальний.

1. **Творчо-розвивальний напрям.** Цей напрям спрямований на розвиток творчого потенціалу дітей і молоді через участь у творчих майстернях, конкурсах, виставках, музичних та танцювальних заходах, арттерапевтичних заняттях. Для реалізації напрямку плануються організація шкільного

фестивалю творчості, конкурсу талантів, тематичних майстер-класів та творчих вечорів тощо.

2. **Спортивно-оздоровчий напрям.** Змістом роботи з цього напрямку є формування здорового способу життя та залучення молоді до активної фізичної діяльності. У межах напрямку передбачається: проведення спортивних змагань; організація днів здоров'я, туристичних походів, рухливих ігор, спортивних квестів, флешмобів, інших заходів присвячених здоровому способу життя.

3. **Волонтерський напрям.** Цей напрям спрямований на розвиток соціальної активності, відповідальності та громадянської свідомості молоді. У межах роботи з цього напрямку передбачається: участь у благодійних акціях; допомога соціально незахищеним категоріям населення; екологічні акції; волонтерські проекти; патріотичні заходи.

Особливу увагу приділяється волонтерській діяльності в умовах воєнного стану, зокрема підтримці внутрішньо переміщених осіб та участі у гуманітарних ініціативах.

4. **Інтелектуально-пізнавальний** – передбачає розвиток критичного мислення та пізнавальної активності учнів, їхніх інтелектуальних здібностей. У межах цього напрямку планується проведення: інтелектуальних ігор, вікторин, дебатів, тренінгів, тематичних квестів, медіа-освітніх занять.

5. **Психологічно-підтримувальний напрям.** У сучасних умовах особливо важливим є забезпечення емоційної підтримки дітей і молоді. Напрямок передбачає: вправи на зниження тривожності; арттерапевтичні заняття; групові форми підтримки.

Форми реалізації програми. Програма може реалізовуватися через різні форми роботи: гурткову діяльність; квести; флешмоби; волонтерські акції; тематичні заходи; інтерактивні ігри; конкурси.

Очікувані результати програми:

– підвищення рівня соціальної активності дітей і молоді;

- зростання мотивації до участі у дозвіллевій діяльності;
- розвиток творчих здібностей та комунікативних навичок;
- формування позитивних моральних цінностей;
- покращення психологічного клімату в учнівському середовищі;
- зниження проявів девіантної поведінки;
- формування культури здорового способу життя;
- активізація співпраці між школою, сім'єю та громадськістю.

Запропонована програма реалізовувалась педагогічним колективом ЗЗСО № 4 м. Самбір з учнями середніх і старших класів класними керівниками, вихователями груп продовженого дня, соціальним педагогом і практичним психологом, вчителями фізичної культури. До проведення окремих заходів залучались і батьки учнів. Після впровадження програми було відзначено позитивну динаміку участі учнів у дозвіллевих заходах, зростання рівня ініціативності та зацікавленості молоді у творчій і громадській діяльності. Учні стали активніше брати участь у волонтерських проєктах, спортивних заходах та роботі учнівського самоврядування.

Таким чином, розроблена програма організації змістовного дозвілля дітей і молоді є ефективним засобом удосконалення соціально-педагогічної діяльності у закладі освіти. Її реалізація сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню соціальної активності, розвитку творчих здібностей та створенню сприятливого соціально-виховного середовища для дітей і молоді.

3.3. Методичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності соціального педагога у сфері дозвілля

Сучасні умови розвитку суспільства, зростання соціальних ризиків у молодіжному середовищі, активний вплив цифрових технологій та зміни у системі соціалізації дітей і молоді зумовлюють необхідність удосконалення

діяльності соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля. Ефективність соціально-педагогічної роботи значною мірою залежить від професійної компетентності фахівця, використання сучасних форм і методів роботи, налагодження партнерської взаємодії та врахування інтересів і потреб дітей та молоді.

На основі проведеного дослідження та аналізу практики організації дозвіллевої діяльності було розроблено методичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності діяльності соціального педагога у сфері дозвілля дітей і молоді. Вони включають такі напрями і форми роботи соціального педагога та всього педагогічного колективу.

Урахування інтересів та потреб дітей і молоді. Однією з головних умов ефективної організації дозвілля є врахування вікових, індивідуальних та психологічних особливостей дітей і молоді. Соціальному педагогу доцільно систематично проводити: анкетування, опитування, бесіди, спостереження, моніторинг дозвіллевих інтересів учнів. Це дозволить визначити найбільш актуальні напрями роботи та організувати діяльність відповідно до реальних потреб молоді.

Використання сучасних інтерактивних форм роботи. Для підвищення мотивації дітей і молоді до участі у дозвіллевій діяльності необхідно активно впроваджувати сучасні інтерактивні форми роботи: квести, тренінги, майстер-класи, флешмоби, творчі марафони, дебати, інтерактивні ігри, проєктну діяльність. Інтерактивні форми дозволять забезпечити активну участь молоді у процесі діяльності, сприятимуть розвитку творчості, критичного мислення та комунікативних умінь.

Активне залучення учнів до організації дозвілля. Важливою умовою ефективної дозвіллевої діяльності є залучення дітей і молоді до планування та організації заходів. Соціальному педагогу доцільно:

- підтримувати діяльність учнівського самоврядування;
- створювати ініціативні групи;

- залучати учнів до волонтерських і соціальних проєктів;
- організовувати колективну творчу діяльність.

Такий підхід сприятиме формуванню відповідальності, лідерських якостей, ініціативності та соціальної активності молоді.

Розвиток волонтерської діяльності. Волонтерська діяльність є ефективним засобом формування громадянської свідомості та позитивних моральних цінностей. Соціальному педагогу рекомендується:

- організовувати благодійні акції;
- залучати молодь до соціальних ініціатив;
- співпрацювати з волонтерськими організаціями;
- розвивати шкільний волонтерський рух.

Особливого значення волонтерська діяльність набуває в умовах воєнного стану, коли молодь активно долучається до гуманітарної допомоги, підтримки внутрішньо переміщених осіб та соціально вразливих категорій населення.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій. Сучасна молодь значну частину часу проводить у цифровому середовищі, тому соціальному педагогу важливо використовувати інформаційно-комунікаційні технології в організації дозвілля:

- створювати онлайн-заходи;
- проводити вебінари та онлайн-квести;
- використовувати соціальні мережі для інформування молоді;
- організовувати медіаосвітні проєкти.

Водночас необхідно формувати у молоді культуру безпечного використання цифрових ресурсів та попереджати розвиток інтернет-залежності.

Організація психологічної підтримки дітей і молоді. У сучасних умовах особливо актуальним є забезпечення психоемоційної підтримки дітей та молоді. Соціальному педагогу рекомендується:

- використовувати арттерапевтичні технології;
- проводити тренінги емоційного розвитку;
- організовувати групові заняття психологічної підтримки;
- створювати сприятливий психологічний клімат у колективі.

Особливо важливою є така діяльність в умовах соціальної нестабільності та воєнного стану.

Налагодження партнерської взаємодії. Для ефективної організації дозвілля необхідно забезпечити взаємодію соціального педагога з: батьками, педагогічним колективом, громадськими організаціями, молодіжними центрами, соціальними службами, спортивними та культурними установами. Партнерська взаємодія дозволяє розширити можливості організації дозвілєвої діяльності та створити єдиний соціально-виховний простір для дітей і молоді.

Створення інклюзивного дозвілєвого середовища. Соціальному педагогу необхідно забезпечити рівні можливості для участі у дозвілєвій діяльності всіх категорій дітей і молоді, зокрема:

- дітей з особливими освітніми потребами;
- внутрішньо переміщених осіб;
- дітей із соціально незахищених сімей;
- дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Інклюзивний підхід сприятиме соціальній адаптації, розвитку толерантності та формуванню позитивного соціального середовища.

Підвищення професійної компетентності соціального педагога. Ефективність соціально-педагогічної діяльності значною мірою залежить від професійної підготовки фахівця. Соціальному педагогу рекомендується:

- брати участь у семінарах, тренінгах та вебінарах;
- вивчати сучасні соціально-педагогічні технології;
- обмінюватися досвідом з колегами;
- удосконалювати навички комунікації та соціального проектування.

Постійний професійний розвиток дозволить соціальному педагогу ефективніше організувати дозвілєву діяльність та впроваджувати інноваційні форми роботи.

Моніторинг та оцінювання результативності діяльності. Важливим компонентом соціально-педагогічної роботи є систематичний аналіз ефективності організації дозвілля. Для цього доцільно:

- проводити моніторинг участі учнів у заходах;
- аналізувати рівень соціальної активності молоді;
- оцінювати результативність реалізованих програм;
- вивчати думку учнів та батьків щодо якості дозвілєвої діяльності.

Це дозволить своєчасно коригувати зміст і форми роботи та підвищувати ефективність соціально-педагогічної діяльності.

Таким чином, підвищення ефективності діяльності соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля дітей і молоді потребує комплексного підходу, використання сучасних форм і технологій роботи, активної взаємодії з усіма суб'єктами соціально-педагогічного процесу та постійного професійного вдосконалення фахівця. Реалізація запропонованих методичних рекомендацій сприятиме формуванню позитивного соціального середовища, розвитку соціальної активності молоді та створенню умов для гармонійного розвитку особистості.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі бакалаврської роботи було досліджено практичні аспекти діяльності соціального педагога щодо організації змістовного дозвілля дітей і молоді, проаналізовано стан дозвілєвої діяльності у закладі освіти, розроблено програму організації змістовного дозвілля та сформульовано методичні рекомендації щодо підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи у цій сфері.

Встановлено, що організація дозвілля дітей і молоді у закладі освіти потребує подальшого вдосконалення. З'ясовано, що значна частина учнів переважно проводить вільний час у цифровому середовищі, що негативно впливає на рівень їхньої соціальної активності та живого спілкування. Водночас визначено, що учні виявляють зацікавленість у спортивних, творчих, інтерактивних та волонтерських формах дозвілдової діяльності.

Виявлено основні проблеми організації змістовного дозвілля дітей і молоді: недостатнє використання інтерактивних технологій, обмежене залучення учнів до планування заходів, недостатній рівень співпраці з громадськими організаціями, потреба у посиленні індивідуального підходу до організації дозвілдової діяльності.

Розроблено програму організації змістовного дозвілля дітей і молоді, яка включає творчо-розвивальний, спортивно-оздоровчий, волонтерський, інтелектуально-пізнавальний та психологічно-підтримувальний напрями діяльності. Встановлено, що впровадження програми сприяє підвищенню рівня соціальної активності учнів, розвитку їхніх творчих здібностей, комунікативних умінь та формуванню позитивного соціального досвіду.

З'ясовано, що ефективність організації дозвілдової діяльності значною мірою залежить від професійної компетентності соціального педагога, використання сучасних форм і методів роботи, а також активної взаємодії із сім'єю, закладом освіти, громадськими організаціями та соціальними службами.

Запропоновано методичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності соціального педагога у сфері дозвілля. Умовами успішної організації дозвілля є:

- урахування інтересів і потреб дітей та молоді;
- використання інтерактивних та інноваційних форм роботи;
- активне залучення учнів до організації заходів;
- розвиток волонтерської діяльності;

- використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- забезпечення психологічної підтримки молоді;
- створення інклюзивного дозвіллевого середовища;
- підвищення професійної компетентності соціального педагога.

Особливого значення в сучасних умовах набуває діяльність соціального педагога щодо організації безпечного та емоційно підтримувального середовища для дітей і молоді в умовах воєнного стану. Встановлено, що дозвіллева діяльність виконує не лише виховну та соціалізуючу функції, а й сприяє емоційному розвантаженню, психологічній адаптації та формуванню почуття соціальної підтримки.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що організація змістовного дозвілля дітей і молоді є важливим напрямом соціально-педагогічної діяльності, який потребує системного підходу, використання сучасних соціально-педагогічних технологій та постійного вдосконалення професійної діяльності соціального педагога. Реалізація запропонованих програм і методичних рекомендацій сприятиме гармонійному розвитку особистості, формуванню позитивного соціального середовища та успішній соціалізації дітей і молоді.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі здійснено теоретичне та практичне дослідження діяльності соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля дітей і молоді. На основі аналізу наукової літератури, нормативно-правових документів та результатів практичного дослідження було визначено особливості соціально-педагогічної діяльності у сфері дозвілля, обґрунтовано значення змістовного дозвілля у процесі соціалізації дітей і молоді та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення діяльності соціального педагога. У результаті проведеного дослідження сформульовано такі загальні висновки.

Дозвілля є важливою складовою життєдіяльності особистості, яка забезпечує умови для її гармонійного розвитку, соціалізації та формування духовних і моральних цінностей. Змістовне дозвілля розглядається як організована діяльність дітей і молоді у вільний час, спрямована на розвиток творчих здібностей, соціальної активності, культури спілкування.

З'ясовано, що сучасні соціокультурні умови суттєво впливають на організацію дозвілля дітей і молоді. Особливого значення організація змістовного дозвілля набуває в умовах воєнного стану, коли дозвіллева діяльність виконує виховну, адаптаційну та психологічно-підтримувальну функції.

Визначено, що діяльність соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля має комплексний характер і включає соціалізуючу, виховну, профілактичну, організаторську, комунікативну та консультативну функції. Основними завданнями соціального педагога є вивчення інтересів та потреб дітей і молоді, організація різноманітних форм дозвіллевої діяльності, профілактика негативних соціальних явищ, формування здорового способу життя та створення сприятливого соціально-виховного середовища.

Ефективність організації змістовного дозвілля дітей і молоді значною мірою залежить від використання сучасних форм, методів та технологій

соціально-педагогічної роботи. Найбільш результативними є інтерактивні форми діяльності, тренінгові технології, проєктна діяльність, волонтерські ініціативи, спортивно-оздоровчі та творчі заходи.

Організація дозвілля дітей і молоді у закладі освіти потребує вдосконалення. Виявлено недостатній рівень використання сучасних інтерактивних форм роботи, обмежене залучення учнів до планування заходів та недостатню взаємодію з громадськими організаціями. Разом із тим визначено високий інтерес учнів до спортивних, творчих, волонтерських та інтерактивних форм дозвіллевої діяльності.

Розроблено програму організації змістовного дозвілля дітей і молоді, яка включає творчо-розвивальний, спортивно-оздоровчий, волонтерський, інтелектуально-пізнавальний та психологічно-підтримувальний напрями роботи. Реалізація програми сприяє підвищенню рівня соціальної активності учнів, розвитку їхніх творчих здібностей, формуванню позитивних моральних цінностей та покращенню психологічного клімату в учнівському середовищі.

Запропоновано методичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності соціального педагога у сфері дозвілля, які передбачають використання сучасних інтерактивних технологій, розвиток волонтерської діяльності, активне залучення молоді до організації заходів, забезпечення партнерської взаємодії між школою, сім'єю та громадськими організаціями, а також створення інклюзивного та безпечного дозвіллевого середовища.

Отже, результати дослідження підтверджують, що діяльність соціального педагога у сфері організації змістовного дозвілля дітей і молоді є важливим напрямом соціально-педагогічної роботи, який сприяє гармонійному розвитку особистості, профілактиці негативних соціальних явищ та формуванню активної життєвої позиції молодого покоління. Ефективність цієї діяльності залежить від професійної компетентності соціального педагога, використання сучасних форм і методів роботи, а також комплексної взаємодії всіх суб'єктів соціально-педагогічного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 416 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посіб. Київ: Логос, 2019. 134 с.
3. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2021. 312 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2018. 848 с.
5. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина. *Педагогіка і психологія*. 2020. № 1. С. 5-14.
6. Вайнола Р. Х. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2018. 368 с.
7. Волинець Л. С. Соціальна робота та соціальна педагогіка: теорія і практика. Київ: ВД «Професіонал», 2020. 408 с.
8. Галагузова М. А. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Кондор, 2019. 320 с.
9. Гордієнко Н. І. Організація дозвіллевої діяльності дітей та молоді: методичні рекомендації. Харків: Основа, 2021. 96 с.
10. Григоренко Т. В. Педагогіка дозвілля: навч. посіб. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2020. 214 с.
11. Дубасенюк О. А. Теорія і практика виховної роботи: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 276 с.
12. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: Верховна Рада України
13. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.06.2001 № 2558-III. URL: Верховна Рада України
14. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: Верховна Рада України

15. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III.
URL: Верховна Рада України
16. Капська А. Й. Соціальна педагогіка: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 488 с.
17. Караман О. Л. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю: навч.-метод. посіб. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. 312 с.
18. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлеб'як. Київ: ІЗМН, 2018. 392 с.
19. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2021. 447 с.
20. Лактіонова Г. М. Теорія і практика соціально-педагогічної діяльності: навч. посіб. Київ: Науковий світ, 2020. 326 с.
21. Максимовська Н. О. Дозвіллева діяльність як чинник соціалізації молоді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2021. № 2. С. 45-52.
22. Міщик Л. І. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Київ: Каравела, 2020. 296 с.
23. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.05.2020 № 195/2020. URL: Президент України
24. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 284 с.
25. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2021. 560 с.
26. Петрович В. С. Організація культурно-дозвіллевої діяльності молоді. *Молодь і ринок*. 2022. № 3. С. 78 – 83.
27. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2020. 192 с.
28. Савченко О. Я. Виховний потенціал сучасного освітнього середовища. *Рідна школа*. 2021. № 4. С. 3 – 8.

29. Сисоєва С. О. Педагогічні технології у сучасному освітньому просторі: монографія. Київ: Університет «Україна», 2020. 428 с.
30. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за заг. ред. І. Д. Звереві. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 336 с.
31. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. А. Й. Капської. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 488 с.
32. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*: наук.-метод. журнал. Київ: ДЦССМ, 2021. № 1. С. 15 – 27.
33. Технології соціально-педагогічної роботи: навч. посіб. / за заг. ред. А. Й. Капської. Київ: Слово, 2020. 328 с.
34. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2021. 560 с.
35. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 464 с.
36. Ярошенко О. В. Соціально-педагогічні умови організації дозвілля учнівської молоді. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 5. С. 112-119.
37. Jeffs T., Smith M. *Informal Education and Youth Work*. London: Routledge, 2018. 198 p.
38. Robertson S. Youth Leisure and Social Development. *Journal of Youth Studies*. 2020. Vol. 23, No. 4. P. 455–469.

ДОДАТКИ

Додаток А

Орієнтовний план проведення тренінгу «Організація змістовного дозвілля молоді»

Мета: формування навичок організації вільного часу та розвитку соціальної активності молоді.

Завдання:

- розвивати комунікативні навички;
- формувати навички командної роботи;
- сприяти розвитку творчості та ініціативності.

Структура тренінгу:

Етап роботи	Зміст
Вступна частина	Знайомство учасників, правила роботи
Вправа «Моє дозвілля»	Обговорення способів проведення вільного часу
Робота в групах	Створення ідей для організації молодіжного дозвілля
Руханка	Активізація учасників
Вправа «Ідеальний молодіжний простір»	Розробка спільного проєкту
Рефлексія	Обговорення вражень та підбиття підсумків

Програма тижня змістовного дозвілля у закладі освіти

День	Захід
Понеділок	Відкриття тижня дозвілля. Флешмоб «Молодь обирає активність»
Вівторок	Спортивні змагання «Ми за здоровий спосіб життя»
Середа	Творчий конкурс «Таланти нашої школи»
Четвер	Волонтерська акція «Твори добро»
П'ятниця	Інтелектуальний квест
Субота	Тренінг «Лідерство та командна робота»

Методичні рекомендації для батьків щодо організації сімейного дозвілля

1. Проводьте більше часу разом із дітьми.
2. Заохочуйте дітей до творчої та спортивної діяльності.
3. Обмежуйте неконтрольоване користування гаджетами.
4. Організуйте сімейні прогулянки, екскурсії та активний відпочинок.
5. Підтримуйте участь дітей у гуртках, секціях та волонтерських проєктах.
6. Формуйте позитивний приклад організації власного дозвілля.
7. Розвивайте у дітей навички спілкування та співпраці.
8. Створюйте в сім'ї атмосферу підтримки та взаєморозуміння.